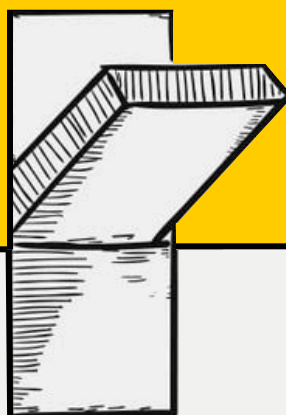

TRANSPARENTNOST U UTVRĐIVANJU TARIFA ZA ELEKTRIČNU ENERGIJA ZA PERIOD 2021-2024

ON

OFF

Naslov: TRANSPARENTNOST U ODREĐIVANJU TARIFE ELEKTRIČNE ENERGIJE ZA PERIOD 2021-2024

Autor: Naim Bujupi

Objavljeno: oktobar, 2024

Projekat „Podrška civilnom društvu za povećanje javnog nadzora i odgovornosti javnih institucija Kosova“ finansira Ministarstvo spoljnih poslova, Komonvelta i razvoja Ujedinjenog Kraljevstva preko Britanske ambasade u Prištini.

Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost Grupe za pravne i političke studije (GLPS), Instituta GAP (GAP) i Instituta za razvojnu politiku (INDEP) i ne odražava nužno stavove britanske diplomatije, Komonvelta i Kancelarija za razvoj.

SADRŽAJ

UVOD	4
RKE I PRAVNI OKVIR ZA ODREĐIVANJE TARIFA	5
TRANSPARENTNOST U ODREĐIVANJU TARIFE ELEKTRIČNE ENERGIJE ZA PERIOD 2021-2024	7
ZAKLJUČCI I PREPORUKE	18

UVOD

Ovaj izveštaj je pripremljen u nameri da analizira stopu transparentnosti u procesu određivanja tarifa električne energije na Kosovu u periodu od 2021 - 2024. godine. Određivanje tarifa u ovom periodu, se susrelo sa nekoliko važnih izazova, izazvanih globalnom energetsom krizom i promenama koje su nastupile u energetsom sektoru na Kosovu. Izveštaj ima za cilj da istraži kako su odgovorni organi (RKE) odredili tarife, posebno se osvrćući na procese javnih konsultacija, pristup informacijama i mehanizme izveštavanja. Cilj je da se kroz ovu procenu razume da li su procesi bili otvoreni, pravični i da li su potrošači imali priliku da učestvuju i da budu adekvatno informisani.

Transparentnost predstavlja jedno od osnovnih načela da se osigura pravičnost i odgovornost u procesu određivanja tarifa električne energije. Transparentan proces pomaže u stvaranju poverenja između potrošača i organa koji određuju tarife, poput RKE, kao i između potrošača i kompanija za snabdevanje električnom energijom, u ovom slučaju KESCO, sa statusom davaoca univerzalnih usluga (DUU). Kada se odluke o tarifama zasnivaju na otvorenom procesu, gde su informacije dostupne a konsultacije sa zainteresovanim stranama delotvorne, potrošači se osećaju sigurnijim da su tarife određene pravično i na osnovu jasnih ekonomskih i operativnih podataka. U suprotnom, nedostatak transparentnosti može stvoriti nesigurnost, sumnju i nezadovoljstvo javnosti, posebno kada se tarife povećavaju usled spoljnih faktora ili energetske krize, kao što je to bio slučaj na Kosovu duž 2021-2024.

Energetski sektor na Kosovu karakterišu izraženi izazovi poslednjih godina. Zastarele termoelektrane na Kosovu, koje pokrivaju oko 80% domaće potrošnje, nose sa sobom tekuće tehničke i ekološke probleme. Sa druge strane, potražnja za energijom je u porastu, čineći da zemlja sve više zavisi od uvoza električne energije, posebno u vremenima kada su domaći kapaciteti bili nedovoljni da podmire potražnju (u zimskom periodu). Globalna energetska kriza 2022. godine, kao posledica poremećaja na međunarodnom tržištu gasa i nafte, dodatno je pogoršala situaciju, dovodeći do povećanja cene energenata na međunarodnim tržištima.

U ovom kontekstu, određivanje tarifa električne energije na Kosovu tokom 2021-2024. godine dobija na svom značaju. Imajući u vidu da je tarifa ključni faktor za sektor domaćinstava i konkurenciju u privatnom sektoru, neophodno je da proces njihovog određivanja bude jasan i transparentan. Povećanja tarifa usled visokih uvoznih troškova, ulaganja u poboljšanje energetske infrastrukture i integrisanja obnovljivih izvora energije imali su direktan uticaj na potrošače i podstakli su javnu debatu o tome kako RKE i relevantne institucije upravljaju ovim procesom, posebno tokom utvrđivanja blok-tarifa za domaćinstva.

RKE I PRAVNI OKVIR ZA ODREĐIVANJE TARIFA

Regulatorna kancelarija za energetiku (RKE) igra ključnu ulogu u određivanju i uređivanju tarifa električne energije na Kosovu. Kao nezavisna institucija, RKE ima zadatak da nadgleda i obezbedi da proces određivanja tarifa bude pravičan, transparentan i zasnovan na stvarnim troškovima snabdevanja električnom energijom. RKE takođe garantuje da tarife oslikavaju ekonomsku realnost i investicione potrebe u energetske sektoru, uzimajući u obzir interese svih strana, uključujući potrošače i dobavljače energije.

Uloga RKE u određivanju tarifa uključuje[1]:

- analizu troškova operatora za distribuciju i snabdevanje energijom.
- razmatranje i usvajanje tarifnih predloga od strane licenciranih operatera.
- javne konsultacije sa zainteresovanim licima o svakoj tarifnoj promeni.
- usvajanje tarifa za potrošače, uključujući domaćinstva i komercijalne potrošače.
- praćenje tržišta energije i nadzor primene usvojenih tarifa.

Ovakav pristup obezbeđuje transparentan i učesnički proces, koji omogućava javnosti i različitim zainteresovanim stranama da pristupe informacijama o tarifama kroz izveštaje RKE i redovne javne konsultacije. U skladu sa propisima na snazi, RKE ažurira tarife u redovnim i vanrednim intervalima kako bi oslikao promene koje su nastupile na energetske tržištu i operativne troškove energetske kompanija.

RKE se pri odlučivanju o tarifama poziva na odredbe Zakona o Regulatornoj kancelariji za energetiku (Zakon br. 05/L-084), posebno na članove 9, 15, 25, 26, 46, 47 i 48, kao i na Zakon o električnoj energiji (Zakon br. 05/L-085). Takođe se poziva na podzakonske akte o prihodima davalaca univerzalnih usluga (DUU) i na metodologiju o tarifnoj strukturi koju donosi Odbor RKE.

U skladu sa članom 9. Zakona o Regulatornoj kancelariji za energetiku, Odbor Regulatorne kancelarije donosi regulatorne i operativne politike i nadgleda rad i realizaciju budžeta. Odbor priprema pravilnik o organizaciji i postupcima zapošljavanja. Deo njegovih odgovornosti podrazumeva i usvajanje Etičkog kodeksa i podzakonskih akata neophodnih za garantovanje efikasne i pravične realizacije aktivnosti.

U skladu sa članom 15, Regulatorna kancelarija ima ključnu odgovornost da obezbedi pravično i delotvorno funkcionisanje energetske tržišta na Kosovu. Ista usvaja metodologije za proračun uslova za priključenje na nacionalne mreže i utvrđuje tarife za prenos i distribuciju. Ove tarife treba da budu racionalne i da podržavaju infrastrukturne investicije. Regulatorna kancelarija takođe pruža usluge balansiranja u cilju očuvanja stabilnosti elektroenergetske mreže i prati bezbednost snabdevanja električnom energijom, toplotnom energijom i prirodnim gasom.

Član 47. Zakona propisano je da je RUE dužan da osmisli i odobri metodologije za utvrđivanje regulisanih tarifa za snabdevanje električnom energijom. Ovaj proces uključuje javne konsultacije, kako bi se osigurala transparentnost i aktivno učešće zainteresovanih strana. Tarifne metodologije moraju odražavati stvarne troškove pružanja usluga, zasnovane na principima razumnosti, nediskriminacije i transparentnosti. Metodologije moraju biti pravedne i zasnovane na razumnim troškovima, uključujući razuman povraćaj uložene investicije. Oni takođe treba da promovišu poboljšani kvalitet usluga i operativnu efikasnost, omogućavajući da se naknade određuju na osnovu učinka. U njihovom određivanju moraju se uzeti u obzir aspekti zaštite životne sredine, kako bi se garantovao da se mehanizmi cena tretiraju jednako za sve potrošače, obezbeđujući pravedan i održiv pristup energiji.

Član 25 propisuje postupke za održavanje sednica Odbora Regulatorne kancelarije, garantujući transparentnost i pristup javnosti odlučivanju. Sednice su otvorene za javnost, izuzev slučajeva u kojima Odbor odluči da održi zatvorene sastanke, usled poverljivosti. Odluke se donose kvorumom koji će činiti najmanje dve trećine članova Odbora i upisuju se u zapisnik. Uloga RKE u određivanju tarifa je od suštinskog značaja za garantovanje pravičnog i funkcionalnog tržišta energije na Kosovu. Oslanjajući se na odnosno zakonodavstvo i prateći jasne i transparentne postupke, RKE obezbeđuje da tarife budu opravdane i da podržavaju održivi razvoj sektora električne energije. Ovo je važno za zaštitu interesa potrošača i za obezbeđivanje održivog snabdevanja električnom energijom.

[1] <https://vvv.ero-ks.org/zrre/indek.php/sk/legjislacioni/ligjet> <https://vvv.ero-ks.org/zrre/sk/legjislacioni/udhezimet>
https://corrwatch.org/vp-content/uploads/2023/03/ETR_raporti-thematic-INDEP-ALB-1.pdf

PROCES ODREĐIVANJA TARIFA OD 2021. DO 2024. GODINE

RKE je obavio javne konsultacije kao deo procesa određivanja tarifa u skladu sa zakonom o energetske sektoru i politikama transparentnosti. U ovim konsultacijama, javnost i zainteresovane strane su imali priliku da daju svoje komentare na predstavljene predloge tarifa. Konsultacije su uključivale objavljivanje nacrtu dokumenata, održavanje rasprava i prikupljanje povratnih informacija od potrošača, dobavljača i licenciranih operatera. Aktivno učešće javnosti pomoglo je u povećanju transparentnosti i prihvatljivosti odluka o tarifama[2].

RKE je prilikom određivanja tarifa, pratio metodologiju zasnovanu na troškovima. Ovaj proces je uzeo u obzir faktore kao što su:

- *operativni i troškovi održavanja mreže i sistema snabdevanja.*
- *kapitalne investicije u energetske infrastrukturu od strane licenciranih operatera kao što su KOSTT i sistem distribucije.*
- *inflacija i drugi makroekonomski uticaji koji utiču na tržište energije.*
- *troškovi uvoza električne energije, koji su značajno uticali na potrošačke tarife. RKE je takođe koristio pristup koji balansira interese potrošača i operatera, kako bi se garantovao održiv i pouzdan sistem snabdevanja.*

Vredi napomenuti da su tarife električne energije pretrpele nekoliko većih promena, koje predstavljaju rezultat nekoliko faktora uticaja. Isti uključuju sledeće:

- *Povećanje troškova uvoza električne energije, usled fluktuacija na međunarodnim tržištima kao posledica rata u Ukrajini i potrebe da se pokrije potražnja koja prevazilazi domaću proizvodnju;*
- *Integriranje obnovljivih izvora energije u elektroenergetski sistem, u pokušaju da se podstakne korišćenje zelene energije, što je takođe uticalo i na tarife usled investicionih troškova i podrške ovim resursima, posebno puštanje u rad vetroelektrana za koje su primenjivane podsticajne feed-in tarife;*
- *Uticaji globalne energetske krize, koja je donela nepredviđene izazove i zahtevala prilagođavanje tarifa kako bi se obezbedila stabilnost snabdevanja i zaštita ranjivih potrošača;*

[2] <https://vvv.ero-ks.org/zrre/sk/processset-e-shkirtimeve-tarifore> <https://vvv.ero-ks.org/zrre/sk/publikimet/raportet-vjetore>

U nastavku sledi matrica javnih konsultacija, zajedno sa relevantnim dokumentima svih zainteresovanih strana i komentarima o transparentnosti tarifnog procesa:

OBJAVLJENA DOKUMENTA	KOMENTAR
<i>2021. godina:</i> Konačni izveštaj o maksimalno odobrenim prihodima davaoca univerzalnih usluga, odgovori na komentare <i>Konačan izveštaj o maksimalnim odobrenim prihodima OSD-a, odgovori na komentare</i> <i>Konačan izveštaj o maksimalno odobrenim prihodima OSP/OT, odgovori na komentare</i> <i>Komentari - KOSTT</i> <i>Komentari - KEDS</i> <i>Komentari - KESCO</i> <i>Komentari – Ministarstvo privrede</i> <i>Obaveštenje o otvaranju javnih konsultacija</i> <i>DUU- Izveštaj o konsultacijama za MOP 2021</i> <i>KOSTT- Izveštaj o konsultacijama za MOP 2021</i> <i>OSD- Izveštaj o konsultacijama za MOP 2021</i> <i>Prijava KOSTT-a</i> <i>Prijava KEDS-a</i> <i>Prijava KESCO/DUU</i>	<i>2021. godine, proces preispitivanja tarifa od strane Regulatorne kancelarije za energetiku (RKE) je odložen usled odsustva funkcionalnog odbora, čiji je sastav popunjen 2. avgusta 2021. godine izborom dva člana i predsedavajućeg od strane Skupštine Republike Kosovo. Nakon ovog popunjavanja sastava, RKE je odmah ponovo pokrenuo proces razmatranja tarifa, nakon čega je usledila priprema konsultativnog izveštaja marta 2021. godine, koji je stavljen na javne konsultacije 24. avgusta 2021. godine. Izveštaj je sadržao početne procene RKE u vezi sa prijavama imalaca licenci u vezi sa prihodima, za tarifnu godinu 2021, na osnovu podataka za 2020. i projekcija za 2021. godinu.</i> <i>RKE je postupio u skladu sa odredbama Zakona o Regulatornoj kancelariji za energetiku (Zakon br. 05/L-084), konkretno članovima 9, 15, 25, 26, 46, 47 i 48, kao i Zakona o električnoj energiji (Zakon br. 05/L-085). Takođe, RKE je svoj proces bazirao na podzakonskim aktima o prihodima davalaca univerzalnih usluga (DUU) i na metodologiji o tarifnoj strukturi koju donosi Odbor RKE.</i> <i>RKE je 7. oktobra 2021. usvojio maksimalno odobrene prihode davalaca univerzalnih usluga (DUU/KESCO SH.A.) dok je 14. oktobra primio KESCO-ov predlog tarifne strukture. Ova odluka, doneta na osnovu Pravilnika o prihodima DUU i metodologiji o tarifnoj strukturi, odražavala je ukupne troškove snabdevanja električnom energijom potrošača sa pravom davalaca univerzalnih usluga, uključujući troškove trgovine na veliko električnom energijom, mreže prenosa i distribucije, kao i direktne troškove DUU. Konačna odluka o tarifama za trgovinu na malo za potrošače doneta je 27. oktobra 2021. godine, nakon potpunog razmatranja dokumentacije i izveštaja o konsultacijama, koji su uključivali komentare zainteresovanih strana i relevantne analize RKE.</i>

	<i>Konačna odluka o maloprodajnim tarifama za potrošače doneta je 27. oktobra 2021. godine, nakon potpunog pregleda dokumentacije i izveštaja o konsultacijama, koji su uključivali komentare zainteresovanih strana i relevantnu analizu koju je izvršio RUE. Proces revizije je takođe uključivao detaljnu procenu operativnih troškova i prihoda nosilaca licenci, uzimajući u obzir tržišne uslove i potrebe ulaganja u energetske sektor. U 2021. godini nije bilo promena tarifa u odnosu na 2020. godinu, što znači da su sve cene u svim tarifnim elementima ostale iste kao u 2020. Ova odluka je doneta na osnovu analiza RUE, koji je procenio da troškovi snabdevanja i distribucije ne opravdavaju bilo kakvu promenu cena za 2021.</i>

ZAKLJUČAK

Transparentnost procesa revizije tarifa često zavisi od široke uključenosti zainteresovanih strana. U ovom slučaju, čini se da su samo licencirani operateri i Ministarstvo privrede dali pisane komentare, dok druge strane, poput potrošača, nisu dale svoj doprinos. Ovo izaziva zabrinutost oko potpunog uključivanja i zastupanja različitih interesa. Stvaranje jasne evidencije o primljenim komentarima i odgovorima na njih je od suštinskog značaja za garantovanje transparentnosti. U ovom slučaju, RUE je objavio svoje odgovore na komentare stranaka, pokazujući visok nivo transparentnosti. Javna rasprava je otvorena u predviđenom roku, što je pozitivan pokazatelj transparentnosti. Međutim, s obzirom na uticaj tarifa na potrošače, važno je da se šira objava oglašava putem medija. To bi pomoglo da se poveća svest i interesovanje potrošača za ovaj proces, čak i ako nema promena tarifa. Bolja komunikacija bi podstakla aktivno učešće potrošača i obezbedila da se njihov glas čuje u ovom važnom procesu.

Distribucija informacija o tarifnom procesu i pristup javnosti relevantnim dokumentima važni su elementi za povećanje transparentnosti. Dokumenti o primeni tarifa su lako dostupni javnosti, što je pozitivno uticalo na poverenje u ovaj proces. Regulatorna kašnjenja su izuzetno problematična za energetske sektor, kao što je bio slučaj 2021. godine, kada se proces revizije tarifa od strane RUE suočio sa velikim izazovima zbog nedostatka funkcionalnog odbora. Ova situacija je odložila usvajanje tarifa za energiju, koje je trebalo da budu odobrene najkasnije krajem marta, da stupe na snagu 1. aprila 2021. Međutim, nakon kompletiranja Odbora 2. avgusta 2021. izborom dva člana i predsedavajućih iz Skupštine Republike Kosovo, tarife su konačno odobrene tek krajem oktobra. Ova kašnjenja su uticala na energetske sektor, stvarajući neizvesnost za operatere i potrošače.

Širenje informacija o tarifnom procesu i pristup javnosti relevantnim dokumentima takođe utiču na transparentnost. Dokumente tarifnih prijava je bilo lako pronaći što zasigurno povećava poverenje u proces. Regulatorna kašnjenja su veoma problematična za energetske sektor, kao što je slučaj iz 2021. godine, gde se proces preispitivanja tarifa od strane RKE suočio sa velikim izazovima usled odsustva funkcionalnog odbora. Ova situacija je odložila usvajanje energetskih tarifa, koje je trebalo da budu usvojene do kraja meseca marta, kako bi stupile na snagu od 1. aprila 2021. godine. U svakom slučaju, nakon kompletiranja Odbora 2. avgusta 2021. godine, izborom dva člana i predsedavajućeg od strane Skupštine Republike Kosovo, tarife su konačno usvojene tek krajem meseca oktobra. Odsustvo novih tarifa shodno propisanim rokovima stvara finansijsku neizvesnost kod regulisanih kompanija, koje zavise od usvajanja tarifa za planiranje budućih budžeta i investicija. Bez toga, iste nailaze na poteškoće u upravljanju resursima i obezbeđivanju potrebnih finansija za održavanje i poboljšanje infrastrukture. Zakašnjenja u usvajanju tarifa utiču na poverenje potrošača u regulatorne institucije i energetske kompanije. Dakle, zakašnjenje u usvajanju tarifa donosi sa sobom niz izazova po energetske kompanije, potrošače i celokupnu stabilnost sektora. Uбудuće, odgovorne institucije moraju da obezbede da RKE ne ostane bez kvoruma u Odboru, kako bi se garantovao kontinuitet i efikasnost regulatornog procesa. Ovo će pomoći da se spreče slična kašnjenja i ojačaje poverenje zainteresovanih strana u energetske sistem.

VANREDNO RAZMATRANJE (2021-2022)	KOMENTAR
<u>Konačan izveštaj o tarifnoj strukturi – Odgovor na komentare</u> <u>Konačan izveštaj o MOP- Odgovor na komentare</u> <u>Komentari zainteresovanih strana na konsultativne izveštaje RKE</u> <u>Komentari Sekretarijata Energetske zajednice shqip</u> <u>Komentari Sekretarijata Energetske zajednice anglisht</u> <u>Komentari potrošača, Vanredno preispitivanje tarifa</u> <u>Komentari Kabinet predsednice Republike Kosovo</u> <u>INDEP Komentari na Predlog RKE o novim energetskim tarifama</u> <u>BGF - Komentari i preporuke za vanredno preispitivanje tarifa (2021-2022)</u> <u>Komentari Udruženja mlinara Kosova</u> <u>Komentari PG LVV na vanredno preispitivanje tarifa</u> <u>Komentari LDK na Konsultativni izveštaj RKE</u> <u>Komentari AAK-a na Konsultativni izveštaj RKE</u>	<i>Tokom procesa vanrednog preispitivanja tarifa, RKE je 8. februara 2022. godine usvojio nove tarife električne energije za potrošače koji imaju pravo pružanja univerzalnih usluga, vratio je blok-tarife koje su ukinute 2017. godine. Ova odluka je usledila kao odgovor na globalnu energetske krizu i osetno povećanje cena na međunarodnim tržištima, što je učinilo nužnim restrukturiranje tarifa kako bi se troškovi pravednije raspodelili među potrošačima i podstaklo odgovorno korišćenje električne energije.</i> <i>Blok-tarife su vraćene sa ciljem smanjenja visoke potrošnje energije i zaštite potrošača koji manje koriste energiju. U međuvremenu, Vlada je usvojila subvenciju u vrednosti od 90 miliona evra, kako bi se pokrili visoki troškovi kupovine energije i smanjio uticaj na potrošače, posebno na one koji troše do 800 kWh, čineći da se potrošači ne suoče sa velikim povećanjem tarifa.</i> <i>Prema novoj strukturi, za domaćinstva koja troše do 800 kWh, tarife će ostati subvencionisane i neće biti povećanja cena u odnosu na 2021. godinu. Dok za potrošnju preko 800 kWh, cene će biti sledeće:</i> • 0.1252 €/kWh za utrošenu električnu energiju po visokoj tarifi, • 0.059 €/kWh za utrošenu električnu energiju po niskoj tarifi, <i>Vraćanje blok-tarifa ima za cilj da uravnoteži potrošnju i obezbedi da povećani troškovi snabdevanja energijom ne opterećuju preterano potrošače, posebno tokom energetske krize. Povećanje potrošnje nakon ukidanja blok-tarifa u 2017. godini izazvalo je veliko povećanje opterećenja mreže, otežavajući sigurnost snabdevanja električnom energijom.</i>

VANREDNO RAZMATRANJE (2021-2022)	ZAKLJUČAK
<u>Komentari Ministarstva privrede</u> - <u>Komentari Ministarstva finansija, rada i transfera</u> - <u>Zahtev Opštine Obilić</u> - <u>KOSTT Komentari na Konsultativni izveštaj o vanrednom preispitivanju maksimalno odobrenih prihoda od električne energije za regulisane operatere</u> - <u>Komentari DUU na Konsultativni izveštaj RKE</u> - <u>Komentari OSD na Konsultativni izveštaj RKE</u> - <u>Komentari na konsultativni izveštaj FUENTE Dynamics</u> - <u>Konsultativni izveštaji RKE</u> - <u>Konsultativni izveštaj o vanrednom preispitivanju MOP-a</u> - <u>Konsultativni izveštaj o tarifnoj strukturi</u>	Vanredan tarifni proces 2022. godine, u kome je tarifna struktura promenjena usled globalne krize cene koštanja električne energije, privukao je veliku pažnju različitih zainteresovanih strana. Uključivanje ministarstava, političkih stranaka, Kabineta predsednice, potrošača, civilnog društva i opštine Obilić u konsultativni izveštaj RKE ukazuje na visok nivo učešća i transparentnosti u procesu. Vredi napomenuti da je RKE dao odgovore na komentare i sugestije ovih stranaka i objavio ih. Ovaj pristup komunikacije i objavljivanja odgovora predstavlja važan korak za povećanje transparentnosti i odgovornosti u tarifnom procesu. Široko uključivanje različitih institucija i grupa ukazuje na pokušaj da se u donošenje odluka uključi što više glasova i da se povede otvorena debata zasnovana na javnom interesu. Vanredan tarifni proces 2022. godine, u kome je tarifna struktura promenjena usled globalne krize cene koštanja električne energije, privukao je veliku pažnju različitih zainteresovanih strana. Uključivanje ministarstava, političkih stranaka, Kabineta predsednice, potrošača, civilnog društva i opštine Obilić u konsultativni izveštaj RKE ukazuje na visok nivo učešća i transparentnosti u procesu. Vredi napomenuti da je RKE dao odgovore na komentare i sugestije ovih stranaka i objavio ih. Ovaj pristup komunikacije i objavljivanja odgovora predstavlja važan korak za povećanje transparentnosti i odgovornosti u tarifnom procesu. Široko uključivanje različitih institucija i grupa ukazuje na pokušaj da se u donošenje odluka uključi što više glasova i da se povede otvorena debata zasnovana na javnom interesu. Sa stanovišta transparentnosti, ovaj proces se može smatrati pozitivnim, jer je omogućio platformu za sve zainteresovane strane da daju svoj doprinos i budu deo procesa.

VANREDNO PREISPITIVANJE 2023. GODINE	KOMENTAR
<i>Konačan izveštaj o maksimalno odobrenim prihodima DUU, odgovori na komentare</i> <i>Konsultativni izveštaj o maksimalno odobrenim prihodima (MOP) davalaca univerzalnih usluga,</i> <i>Prijava za vanredno preispitivanje maksimalno odobrenih prihoda davalaca univerzalnih usluga (DUU)-2023</i> <i>Obaveštenje o vanrednom preispitivanju maksimalno odobrenih prihoda regulisanih operatera</i> <i>Zahtev za vanredno preispitivanje maksimalno odobrenih prihoda dobavljača univerzalnih usluga (USSP)</i> <i>Prijava za vanredno preispitivanje maksimalno odobrenih prihoda operatera sistema distribucije (OSD)</i>	<i>Davalac univerzalnih usluga (DUU) je 5. decembra 2022. podneo zahtev za vanredno preispitivanje RKE. Nakon ovog zahteva usledilo je otvaranje procesa preispitivanja tarifa 11. januara 2023. godine, u kome je RKE analizirao podatke regulisanih operatera i utvrdio da su se stekli uslovi za takvo preispitivanje. Ova odluka je prevashodno zasnovana na nedostatku ostvarenih prihoda i povećanju troškova prodaje električne energije na veliko, prekoračenju praga materijalnosti koji je predviđen pravilima o prihodima.</i> <i>Proces vanrednog preispitivanja je sproveden u skladu sa redovnim godišnjim procedurama usklađivanja. RKE je uzeo u obzir tekuće uticaje vanrednih događaja i 23. januara 2023. prihvatio je prijavu DUU za maksimalno odobrene prihode za 2023. godinu. Nakon toga je 16. februara 2023. RKE objavio konsultativni izveštaj o godišnjem prilagođavanju ovih prihoda.</i> <i>Tokom perioda javnih konsultacija, RKE je primio komentare od nekolicine zainteresovanih strana, uključujući Kosovsku elektroenergetsku korporaciju, Nezavisni sindikat Elektrokosovo, KESCO, Vladu i Kabinet predsednice Kosova. Nakon obrade komentara i analize podnetih predloga, RKE je 23. marta 2023. godine, odlukom V_1707_2023, odobrio maksimalno odobrene prihode DUU za tarifni period 2023. godine, koji su dostizali iznos od 398,442,759 evra. Ovi prihodi bi se ubirali kroz maloprodajne tarife električne energije za regulisane potrošače.</i> <i>DUU je podneo predlog maloprodajnih tarifa 27. marta 2023. godine, na osnovu odluke RKE o odobrenim prihodima. Nakon analize ovog predloga, RKE je konstatovao da isti nije tačno odražavao troškove usluge i da bi stvorio međusubvencionisanje između tarifnih grupa. Takođe, DUU nije pružio dovoljno argumenata i analitičkih podataka u prilog svom predlogu.</i>

	Iz tog razloga, RKE je ponovo proračunao tarife u skladu sa propisanim pravilima i usvojio je nove maloprodajne tarife, koje su pokrivala troškove snabdevanja, uključujući troškove trgovine električne energije na veliko, troškove mreže prenosa i distribucije, kao i direktne troškove DUU. Ove tarife su kategorisane po tarifnim grupama u skladu sa zakonskim odredbama, obezbeđujući da svaka grupa pokrije svoje troškove. U poređenju sa tarifama iz 2020, 2021. i 2022. godine, one usvojene za 2023. godinu 30. marta su pokazale jednoobrazno povećanje od 15% za sve tarifne elemente, što predstavlja značajno povećanje.

ZAKLJUČAK

Komentari dostavljeni od strane zainteresovanih strana i odgovori RUE objavljeni su na zvaničnom sajtu institucije, čime se obezbeđuje transparentnost u tarifnom procesu. Iako promene u odnosu na početnu procenu nisu bile značajne, RUE je uzeo u obzir sve dostavljene komentare, odražavajući njegovu posvećenost da uključi sve zainteresovane strane u ovaj važan proces. U konačnoj proceni, RUE je potvrdio da je početna procena bila uglavnom tačna i zasnovana na stvarnim i predviđenim podacima, dok su komentari zainteresovanih strana pažljivo analizirani. Predložene izmene nisu donele veće modifikacije dozvoljenih prihoda, ali je ovaj konsultativni proces doprineo održavanju otvorene komunikacije između RUE i uključenih strana.

RUE je 2. aprila 2024. godine doneo odluku o tarifama električne energije koje će pokrivati jednogodišnji period od 1. aprila 2024. do 31. marta 2025. Ove tarife su rezultat dugog procesa analize i konsultacija, u cilju zaštite interesa potrošača i obezbediti finansijsku stabilnost energetskega sektora. Odluka odražava balansiranje stvarnih troškova snabdevanja energijom i potrebe za održivim ulaganjem u energetskega infrastrukturu. Ova odluka takođe ima za cilj da izbegne unakrsno subvencionisanje između različitih tarifnih grupa, obezbeđujući pravičnost u snošenju troškova za sve potrošače.

PREISPITIVANJE TARIFA 2024. GODINE	KOMENTAR
<i>Konačan izveštaj o maksimalno odobrenim prihodima za OSP_OT_Odgovori na komentare</i> <i>Konačan izveštaj o maksimalno odobrenim prihodima za OSD_Odgovori na komentare</i> <i>Konačan izveštaj o maksimalno odobrenim prihodima DUU, odgovori na komentare</i> <i>Komentari KEK Sh.A- Konsultativni izveštaji</i> <i>Komentari KOSTT Sh.A - Konsultativni izveštaj za MOP</i> <i>Komentari KEDS Sh.A - Konsultativni izveštaj za MOP</i> <i>Komentari DUU - Konsultativni izveštaj za MOP</i> <i>Komentari INDEP-a - Konsultativni izveštaji za MOP</i> <i>Konsultativni izveštaj o maksimalno odobrenim prihodima (MOP) Operatora sistema prenosa i tržišta (KOSTT) za 2024. godinu</i> <i>Konsultativni izveštaj o maksimalno odobrenim prihodima (MOP) Operatora sistema distribucije (OSD) za 2024. godinu</i> <i>Konsultativni izveštaj o maksimalno odobrenim prihodima (MOP) davalaca univerzalnih usluga za 2024. godinu</i> <i>Prijava za vanredno preispitivanje maksimalno odobrenih prihoda davalaca univerzalnih usluga (DUU)-2024</i>	<i>RUE je 12. decembra 2023. godine pokrenuo proces ažuriranja godišnjih prihoda i tarifa za regulisane operatere, uključujući pružaoce univerzalnih usluga (USP). Ovaj proces ima za cilj utvrđivanje maksimalno dozvoljenih prihoda za tarifnu 2024. godinu, koja obuhvata period od 1. aprila 2024. do 31. marta 2025. godine. Dozvoljeno za 2024. godinu. Nakon prihvatanja prijave, 6. februara 2024. godine, RUE je objavila Konsultativni izveštaj o godišnjim usklađivanjima ovih prihoda, otvarajući period javnih konsultacija za zainteresovane strane. Tokom ovog perioda, zainteresovane strane su imale priliku da dostave svoje komentare i sugestije u roku od dve nedelje, aktivno učestvujući u procesu prilagođavanja tarifa za 2024. Ovaj period konsultacija obezbeđuje transparentnost i uključenost u proces donošenja odluka.</i> <i>RUE je 21. februara 2024. prihvatio komentare FSHU i zainteresovanih strana u vezi sa početnom procenom maksimalno dozvoljenih prihoda. U konačnom izveštaju, RUE je uzeo u obzir ove komentare i ažurirao podatke na osnovu novih informacija. RUE je 22. marta 2024. godine odlukom V_1924_2024 odobrila maksimalno dozvoljene prihode za FSHU za tarifnu 2024. godinu. Nakon ove odluke, 28. marta 2024. godine, RUE je prihvatio predlog maloprodajnih tarifa FSHU, koje su obračunate prema metodologija za tarifnu strukturu, na osnovu Pravilnika RUE/br.15/2017.</i> <i>Ove tarife odražavaju stvarne troškove snabdevanja električnom energijom potrošača Univerzalne usluge, uključujući veleprodajne troškove energije, troškove prenosne i distributivne mreže i direktne troškove FSHU. Tokom perioda javnih konsultacija, RUE je primio komentare od nekoliko važnih strana, uključujući Kosovsku energetska korporaciju, Institut za razvojnu politiku i FSHU (KESCO), što je doprinelo finalizaciji tarifnog procesa.</i>

<i>Prijava za vanredno preispitivanje maksimalno odobrenih prihoda Operatera sistema distribucije (OSD)-2024</i> <i>Prijava za vanredno preispitivanje maksimalno odobrenih prihoda Operatera sistema, prenosa i tržišta (OSPT)-2024</i> <i>Inicijalni dokument - Godišnje ažuriranje prihoda i tarifa za OSP-OT, OSD i DUU</i>	Dostavljeni komentari i odgovori RUE objavljeni su na zvaničnom sajtu institucije. U konačnoj proceni, promene u odnosu na početnu procenu nisu bile značajne, ali RUE je uzeo u obzir sve komentare zainteresovanih strana, pokazujući posvećenost transparentnosti i uključenosti. RUE je 2. aprila 2024. godine doneo odluku o tarifama električne energije za jednogodišnji period, od 1. aprila 2024. do 31. marta 2025. godine, obezbeđujući da ove tarife odražavaju stvarne troškove snabdevanja i distribucije.

ZAKLJUČAK

Važan element tarifnog procesa za 2024. bio je period javnih konsultacija. Iako su neki važni akteri, poput Kosovske energetske korporacije (KEK) i Instituta za razvojnu politiku (INDEP), dali svoje komentare, zabrinjava činjenica da ni Vlada Kosova ni Kancelarija Predsedništva nisu dali svoj doprinos ovom procesu sugestijama ili komentari. Takođe, učešće potrošača je bilo nedovoljno, po istom trendu kao i prethodne godine, gde je njihov glas značajno izostao. U konačnoj odluci RUE od 2. aprila 2024. godine, utvrđeno je da će tarife za 2024. godinu biti niže za 3% za sve tarifne elemente u odnosu na one iz 2023. Za potrošače u domaćinstvima koji troše više od 800 kWh mesečno, stopa smanjenje je bilo još značajnije, sa popustom od 8%. U međuvremenu, razlike između početne procene i konačnog izveštaja RUE su bile male, ali su svi komentari dostavljeni od strane zainteresovanih strana razmotreni i reflektovani gde je to bilo moguće.

Proces je pokazao visok nivo transparentnosti kroz otvaranje javnih konsultacija i objavljivanje njihovih rezultata. Međutim, nedostatak učešća ključnih institucija i potrošača postavlja pitanja o efikasnosti procesa uključivanja javnosti. Jasno je da je potreban veći napor da se podigne svest i podstakne više zainteresovanih strana, posebno potrošača, da aktivno učestvuju u procesima donošenja odluka o pitanjima koja imaju direktan uticaj na njihov svakodnevni život.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Tokom perioda 2021-2024, napravljen je značajan napredak u povećanju transparentnosti u procesu određivanja tarifa električne energije na Kosovu. Ova poboljšanja su uticala na jačanje poverenja potrošača i zainteresovanih strana u ovaj važan proces. Neka od ključnih poboljšanja uključuju:

- Poboľšan pristup javnim dokumentima: Svi propisi i prateća dokumenta u vezi sa tarifama su stavljeni na uvid javnosti. Ovo je stvorilo veći prostor za informisanje potrošača i pomoglo u povećanju kredibiliteta tarifnog procesa, dajući javnosti jasniju sliku o tome kako se tarife određuju.
- Povećanje broja javnih konsultacija: Tokom poslednjih nekoliko godina došlo je do značajnog povećanja javnih konsultacija sa zainteresovanim stranama pre promene tarifa za energiju. Ovaj proces je omogućio otvoreniju i inkluzivniju diskusiju za sve uključene grupe, omogućavajući da se čuju i razmotre različiti glasovi.
- Transparente mbi të dhënat financiare dhe operative: Të dhënat mbi kostot operative, të ardhurat dhe investimet e ndërmarrjeve të energjisë kanë qenë të qarta dhe të detajuara për publikun. Kjo transparencë është thelbësore për të siguruar që konsumatorët dhe aktorët e tjerë të kenë një kuptim të plotë të faktorëve që ndikojnë në çmimin e energjisë elektrike.

Međutim, uprkos značajnom napretku, još uvek ima prostora za poboljšanje. Neke ključne preporuke za dalje povećanje transparentnosti i uključivanje u tarifni proces uključuju:

- Redovnije i detaljnije izveštavanje energetskih kompanija: Da bi se povećala transparentnost, energetske kompanije bi trebalo da daju češće i detaljnije izveštaje o svom finansijskom učinku i investicijama koje su izvršile. Ovi izveštaji treba da se fokusiraju posebno na ona ulaganja koja imaju direktan uticaj na potrošačke tarife, kako bi javnost bila bolje informisana o razlozima promene tarifa.
- Inkluzivnije konsultacije: Javne konsultacije treba da uključe širi krug zainteresovanih strana, uključujući obične potrošače i predstavnike najugroženijih grupa. Primer nedostatka dovoljno informacija je povećanje fiksne naknade sa 1,74 evra u 2022. na 2 evra u 2023. godini, povećanje od 15%. Za ovu promenu, RUE nije dao jasno objašnjenje za razloge za ovo povećanje, naglašavajući potrebu za otvorenijim procesom konsultacija i javnog informisanja.

- Aktivno uključivanje potrošača u svakoj fazi procesa: Pravedan i održiv tarifni sistem zahteva aktivno učešće potrošača u svakoj fazi tarifnog procesa. To bi pomoglo da se smanji nezadovoljstvo i poveća poverenje javnosti u odgovorne institucije. Kada su potrošači bolje informisani o tome kako se tarife određuju i faktorima koji na njih utiču, veća je verovatnoća da će prihvatiti promene tarifa koje su zasnovane na fer i transparentnom procesu.
- Povećana svest o uštedi energije: Kada potrošači razumeju strukturu tarifa i uticaj njihovog ponašanja na troškove energije, mogu postati svesniji kako koriste energiju. Veća uključenost u proces može im pomoći da doprinesu uštedi energije i smanjenju troškova.

Povećanjem učešća potrošača i pružanjem veće jasnoće u izveštajima i javnim konsultacijama, tarifni proces će postati transparentniji i pravedniji, donoseći koristi svim uključenim stranama. Ovo ne samo da će pomoći povećanju poverenja u institucije, već će obezbediti da naknade budu razumljive i prihvatljive javnosti. Aktivno uključivanje potrošača i implementacija otvorenog procesa doprineće stabilnijem i uravnoteženijem sistemu, gde se uvažavaju interesi svih.

TEMATSKI IZVEŠTAJ

TRANSPARENTNOST U
UTVRĐIVANJU TARIFA
ELEKTRIČNE ENERGIJE ZA
PERIOD 2021-2024.

10/2024

British Embassy
Pristina

Group for Legal
and Political
Studies

INSTITUTI GAP
GAP INSTITUTE The logo for the GAP Institute, consisting of the word 'gap' in a lowercase, sans-serif font, with four orange circles of varying sizes to its right.

